

Respectprotocol

School :	<i>BS De Zonnewijzer</i>
Adres:	<i>Hendriklaan 86</i>
Brinnr:	<i>05DF</i>
Directeur:	<i>Nicky Coolen</i>
Telefoon:	<i>0475-334231</i>
Email:	<i>josclout@swalmenroer.nl</i>
Interne begeleider(s)	<i>Kim Schrader en Francheska Bouts</i>
Aandacht functionaris:	<i>Joyce Bellemakers en Roy Smeets</i>
Bestuur:	<i>Stichting Swalm en Roer</i>
Samenwerkingsverband	<i>swv 31.02</i>

Inhoud	1
Inleiding	2
Wanneer is er sprake van pesten?	
Doel van het anti pestprotocol	
Voorkomen van pestgedrag; een veilig sociaal klimaat	
De vijfsporen aanpak	4
Aanpak op zes niveaus	5
Het vijf sporenbeleid	6
Adviezen aan de ouders van onze school	12
Tot slot	12
Informatie	13
Bijlage: - Richtlijnen gebruik digitale media.	14
-Contract overschrijden wenselijk gedrag.	15
- Incidenten registratie bij pesten.	16

Inleiding

Voorop staat dat op BS De Zonnewijzer pesten in welke vorm en op welke manier dan ook als onacceptabel gedrag wordt beschouwd. Derhalve zal er altijd worden ingegrepen als dit ongewenste gedrag wordt gesignaleerd.

Het voorkomen van pesten is echter nog veel belangrijker dan ingrijpen als pestgedrag wordt gesignaleerd. Daarbij draagt iedereen binnen de school zijn eigen verantwoordelijkheid. Van elke geleiding wordt gedrag verwacht waaruit respect voor de ander spreekt. Met het programma “de Vreedzame school” werken we zoveel mogelijk preventief.

Wanneer is er sprake van pesten?

Er zijn diverse definities van pesten in omloop. In ieder geval moet er sprake zijn van een zekere systematiek, ongelijk verdeelde macht, verminderde weerbaarheid en psychische en fysieke schade.

We zullen hier de onderstaande **definitie** hanteren:

Wij spreken van pesten als één zelfde kind (of meerdere kinderen) steeds weer opnieuw het slachtoffer wordt (worden) van pesterijen door één of meer kinderen. Pesten is gebaseerd op ongelijke machtsverhoudingen. Vaak zijn er meerdere daders tegen één (of meer) weerloos (weerloze) slachtoffer(s).

Bij pesten is altijd sprake van verschillende partijen:

- de pester(s)
- het slachtoffer
- medeleerlingen (wellicht onderverdeeld in groepen met verschillende belangen)
- de ouders van het slachtoffer
- de ouders van de pester(s)

De pester(s), het slachtoffer en de rest van de klas/groep hebben er belang bij (zij het vanuit verschillende perspectieven) om niet te praten. Hierdoor kan pesten als een sluimerende veenbrand geruime tijd voort woekeren en merken ouders en leerkrachten het vaak niet op.

Pesten kan op velerlei manieren:

- met woorden
  - schelden, jennen, belachelijk maken, roddelen
- lichamelijk
  - slaan, duwen, aan de haren trekken
- door uitsluiting
  - doodzwijgen, isoleren
- door afpersing
  - chanteren, bedreigen, dwingen om geld of spullen af te geven
- door stelen of vernielen van bezittingen
  - persoonlijke bezitting kapot maken
- door gebruik te maken van digitale communicatie programma's
  - Instagram, Snapchat, Facebook, Twitter, enz.

- Overige chatprogramma's

Doel van het respect protocol

Dit respect protocol heeft tot doel:

- duidelijkheid te verschaffen over de ongewenstheid van pestgedrag op BS De Zonnewijzer
- te beschrijven welke aspecten een rol spelen
- informatie te verschaffen over de wijze van aanpak

Iedereen binnen de school moet kunnen rekenen op een veilige leer- en speelomgeving. Van iedereen mag verwacht worden dat zij met respect voor elkaar omgaan en elkaar de ruimte bieden om zich te ontplooien. In een dergelijk schoolklimaat past pestgedrag absoluut niet.

Het hieronder gepresenteerde anti pestprotocol is een aanvulling op de vele andere activiteiten binnen de school, zoals de Vreedzame school, die er op gericht zijn om een zo veilig mogelijk schoolklimaat te bewerkstelligen waarin pesten niet geaccepteerd wordt en er preventief ingezet wordt op voorkomen van pesten.

Voorkomen van pestgedrag; een veilig sociaal klimaat

- Er worden wekelijks lessen sociaal-emotionele vorming gegeven (Lessen Vreedzame school) en de leerkracht speelt in op actuele situaties.
- Binnen de groep zijn afspraken gemaakt en deze vormen een onderdeel van de lijn binnen de school.
- De leerkracht zorgt ervoor dat kinderen in wisselende samenstellingen samenwerken.
- De leerkracht observeert het gedrag en de sociale omgang van de kinderen; dit laat zij terugkomen in de lessen sociaal-emotionele vorming. Indien nodig spreekt zij daar individuele kinderen op aan. Zij begeleidt en bespreekt het samenwerken en samenspelen van de kinderen om daar waar nodig is te corrigeren.
- Indien er zich bijzonderheden voordoen, neemt de leerkracht contact op met de desbetreffende ouders.
- Ouders kunnen hun zorgen/vragen bespreken met de leerkracht en/of directeur. Hiervoor kan een afspraak gemaakt worden na schooltijd.
- De school wil niet dat ouders kinderen van anderen aanspreken op hun gedrag op het schoolplein of in de school. Dit gaat altijd via de leerkracht van het kind.
- Wanneer een leerling zich herhaaldelijk misdraagt naar andere kinderen of spullen van een ander kind beschadigt, wordt er contact opgenomen met de ouders.
- Twee keer per jaar wordt door alle leerkrachten de Hart & Ziel vragenlijst van alle leerlingen van de groep ingevuld. Naar aanleiding van de score van Hart & Ziel kunnen er in het groepsplan bij het onderdeel gedrag doelen per leerling of doelen voor de hele groep gesteld worden.
- De uitslag van Hart & Ziel afname wordt tijdens de groep- of leerlingbespreking met de intern begeleider besproken.

- Leerlingen wordt de mogelijkheid geboden om gesprekken te voeren met de intern begeleider als maatje voor sociale ondersteuning. Dit altijd eerst na toestemming van de ouders.
- De school en ouders kunnen ondersteuning vragen bij o.a. het schoolmaatschappelijk werk.

Parallel en opeenvolgend kan een pestprobleem worden aangepakt op zes steeds “zwaardere” niveaus. Eerst door de leerkracht en dan zo nodig met externe hulpverleners.

De 5 sporenaanpak laat zien tot wie we ons richten. Het 5 sporenbeleid laat de route zien van signalering tot implementatie.

De vijfsporen aanpak

Bij het bestrijden van pesten wordt meestal uitgegaan van de vijfsporen aanpak:

1. steun bieden aan het kind dat gepest wordt
  - naar het kind luisteren
  - met het kind overleggen over mogelijke oplossingen
  - samen met het kind werken aan oplossingen
  - een kring van veiligheid rond de leerling bouwen
  - zo nodig inschakeling deskundige hulp
2. steun bieden aan het kind dat pest
  - a. probleemoplossend gesprek
    - i. bespreken wat pesten voor de ander betekent
    - ii. hulp bieden bij het onderhouden van positieve relaties met andere leerlingen
    - iii. de leerling helpen zich aan regels en afspraken te houden
    - iv. zo nodig deskundige hulp inschakelen
3. de ouders steunen
  - a. ouders die zich zorgen maken over pesten serieus nemen
  - b. informatie verschaffen
  - c. in samenwerking met de betrokken ouders het pestprobleem aanpakken
  - d. zo nodig doorverwijzen naar deskundige ondersteuning
4. steun bieden aan de medeleerlingen en tegengaan onjuiste beeldvorming omtrent pesten
  - a. het geconstateerde ongewenste gedrag bespreekbaar maken
  - b. met de leerlingen bespreken welke rol zij zouden kunnen spelen bij de oplossing
  - c. aangeven dat pesten geen normaal gedrag is
  - d. aangeven dat een leerling pesten niet over zichzelf afroept
  - e. aangeven dat ander gedrag dan gemiddeld groepsgedrag ook bestaansrecht heeft; elkaar de ruimte te gunnen
5. steun bieden aan de leerkrachten
  - a. informatie geven over pesten
  - b. informatie geven over de manier waarop pesten kan worden aangepakt
  - c. scholing van leerkrachten om bv. pestgedrag te herkennen.

Leerkrachten hebben een voorbeeldrol. Als leerkrachten de leerlingen serieus nemen en ze op een vriendelijke wijze benaderen, geven ze een positief voorbeeld. Het is ook belangrijk dat de leerkracht geen partij kiest bij een conflict in de klas. Een speciale taak kan toebedeeld worden aan de intern begeleider. Zij kan sociale conflicten en pestsituaties bespreken met de leerkracht om er samen oplossingen voor te bedenken. Eventueel kan zij ook met de klas de situatie bespreken. Om pesten op school tegen te gaan moet rekening gehouden worden met een aantal randvoorwaarden:

- alle partijen moeten op de hoogte zijn en de overtuiging hebben dat ze een taak hebben
- pesten moet als een probleem gezien worden
- pesten moet zoveel mogelijk worden voorkomen
- pesten moet worden gesignaleerd
- er moet duidelijk stelling genomen worden tegen pesten
- er dient een directe aanpak te zijn

Spelregels:

1. Als pesten wordt gesignaleerd wordt de leerkracht ingelicht.
2. School en ouders van pester(s) en slachtoffer werken samen om de problematiek de wereld uit te helpen.
3. Het respectprotocol is leidraad voor de aanpak.

Aanpak op zes niveaus

Elke melding of signaal van een gepeste leerling door ouder, leerkracht of derden wordt opgepakt..

Op school wordt de vijfsporen aanpak toegepast.

Van de handelingen in ieder niveau wordt een kort verslag gemaakt.

Niveau 1

1. Het slachtoffer kan iedere leerkracht en/of de vertrouwenspersoon of de directeur opzoeken om zijn verhaal te vertellen.
2. De melding of het signaal wordt in eerste instantie besproken met de leerkracht; later ook met de intern begeleider en de directeur.
3. Eventueel wordt het signaal besproken met de meelopers en hun ouders.

Niveau 2

1. De leerkracht luistert naar de leerling die gepest wordt en raadt de leerling aan om thuis ook te vertellen wat er aan de hand is.
2. De leerkracht spreekt de pester(s) op het pestgedrag aan. De pester(s) krijgt de gelegenheid om een verklaring voor zijn eigen gedrag te geven.
3. De leerkracht neemt contact op met de ouders van het slachtoffer en de ouders van de pester(s).

Niveau 3 (met ondersteuning intern begeleider)

1. De leerkracht maakt een netwerkanalyse van de omgeving van deze leerlingen.

2. De leerkracht confronteert de pester(s) en de meelopers met de gevolgen van hun gedrag. Zij worden verantwoordelijk gemaakt voor het welzijn van het slachtoffer. Het slachtoffer is bij dit gesprek niet aanwezig. Vervolgens informeert de leerkracht de ouders van de gepeste en de ouders van de pester(s) over de acties.
3. De acties ter verbetering worden minimaal één keer per week met de pester(s) en de meelopers besproken. Ook wordt er bij het slachtoffer geïnformeerd of er al verbetering merkbaar is.
4. Lukt dit niet naar tevredenheid dan wordt de intern begeleider en/of de directeur ingeschakeld.

Niveau 4

1. De leerkracht en de intern begeleider voeren aparte gesprekken met de ouders van het slachtoffer en de pester.
2. De ouders van beide partijen krijgen handreikingen; informatie pesten, websites, de rol van schoolmaatschappelijk werk e.d.
3. Ook kan aan de ouders van beide partijen gevraagd worden om een gesprek te voeren met hun kind, het gedrag van het kind thuis te observeren e.d.

Niveau 5 (directie)

14. De directeur nodigt de ouders van het slachtoffer en de ouders van de pester uit voor een gesprek. Bij dit gesprek kunnen ook de leerkracht en de intern begeleider aanwezig zijn.
15. Tijdens dit gesprek komen de genomen acties en het resultaat aan de orde.
16. De genomen acties kunnen bijgesteld worden. Alle partijen worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid om te komen tot een goed resultaat.

Niveau 6 extern

17. De school neemt contact op met externen, zoals schoolmaatschappelijk werk, de schoolarts of een andere instantie.
18. Eventueel wordt met kind, ouders en school een contract getekend dat kan leiden tot schorsing. Bestuur van S&R en Leerplicht van de gemeente worden geïnformeerd.

Het 5 Sporenbeleid:

De sporen en de groepen.

Het 5 sporenbeleid staat voor een brede aanpak van het probleem pesten. Een spoorboekje is het 5 sporenbeleid niet. Het geeft niet aan bij welke situatie welke aanpak hoort. Pesten is een complex probleem; er is een enorme verscheidenheid aan peestsituaties en oplossingen.

Het 5 sporenbeleid geeft aan 5 sporen tegelijkertijd aandacht en daar waar nodig wordt er actie genomen. Het is bedoeld om tot oplossingen te komen en tevens te voorkomen dat er opnieuw negatieve situaties ontstaan.

De 5 sporen komen overeen met de 5 betrokken groepen op school.

- ◆ Het slachtoffer
- ◆ De pester(s)
- ◆ De groep
- ◆ De leerkrachten
- ◆ De ouders

Het 5 sporenschema.

Met behulp van onderstaande steekwoorden wordt uitleg gegeven aan het 5 sporenbeleid.

Bij elk punt wordt aangegeven wat van belang is en geeft handreikingen voor verder handelen.

De punten zullen per hoofdstuk en per spoor behandeld worden.

Het schema:

1. Signaleren
2. Analyseren
3. Plan van actie opstellen
4. Plan van actie uitvoeren
5. Implementatie

1. Signaleren.

Melding van pesten wordt allereerst vermeld in de incidentregistratie in het logboek Incidenten en ongevallen.

Signaleren van pesten is niet altijd makkelijk. Pesten gebeurt veelal uit het gezicht van volwassenen.

Het is daarom van belang op de volgende punten te letten.

1.1. Slachtoffer

Het slachtoffer

- ◆ gaat niet graag naar school
- ◆ gaat contact met andere kinderen uit de weg
- ◆ presteert onder zijn of haar niveau
- ◆ is angstig
- ◆ kan moeilijk voor zichzelf opkomen
- ◆ wordt niet door andere kinderen gevraagd om mee te doen
- ◆ geeft aan dat zij of hij gepest wordt
- ◆ durft niet van huis naar school te lopen

1.2. Pester(s)

De pester(s)

- ◆ wil op de voorgrond treden
- ◆ heeft snel ruzie met andere kinderen
- ◆ kan moeilijk samenwerken
- ◆ lokt andere kinderen uit
- ◆ houdt weinig rekening met andere kinderen

1.3. Groep

In de groep

- ◆ gebeuren dingen waar niet goed de vinger op te leggen is
- ◆ is de sfeer niet prettig maar druk en geheimzinnig
- ◆ is veel onderlinge concurrentie
- ◆ veel onderlinge agressie

De groep

- ◆ vraagt veel aandacht van de leerkracht
- ◆ neemt het weinig voor elkaar op of helpt als er iets gebeurd is

1.4.School

Op de school

- ◆ bemerken de leerkrachten dat er gepest wordt
- ◆ signaleren collega's pesten tijdens het buitenspelen

1.5.Ouders

De ouders

- ◆ nemen contact op over het pesten
- ◆ maken zich bezorgd over de positie van hun kind in de groep

2. Analyseren

Bij het analyseren op grond van de signalen is het allereerst van belang om te bepalen of er sprake is van pesten of dat er mogelijk andere problemen aan de signalen ten grondslag liggen. Vervolgens wordt per spoor de situatie geanalyseerd aan de hand van een aantal vragen.

2.1.Slachtoffer

- ◆ Wie is/zijn het?
- ◆ Sinds wanneer wordt het slachtoffer gepest?
- ◆ Wat is de voorgeschiedenis?
- ◆ Wat is de ernst van de pesten?
- ◆ In welke vorm wordt er gepest?
- ◆ Wanneer wordt er gepest?
- ◆ Wat is de reactie van het slachtoffer?
- ◆ Wat voor een kind is het slachtoffer?
- ◆ Heeft het kind extra hulp nodig?
- ◆ Is het kind ontvankelijk voor hulp?

2.2.Pester(s)

- ◆ Wie is/zijn het?
- ◆ Sinds wanneer pest het kind?
- ◆ Wat is de voorgeschiedenis?
- ◆ Wat is de ernst van de pesten?
- ◆ In welke vorm wordt er gepest?
- ◆ Wanneer vinden de pesten plaats?
- ◆ Wat voor kind is de pester(s)?
- ◆ Heeft het kind extra hulp nodig?
- ◆ Is het kind ontvankelijk voor hulp?

2.3. Groep

- ◆ In welke groep vinden de pesterijen plaats?
- ◆ Op welke momenten wordt er gepest (bijvoorbeeld bij gestructureerde of ongestructureerde momenten)?
- ◆ Hoe is de sfeer in de groep?
- ◆ Is de sfeer in de groep veranderd en zo ja wanneer?
- ◆ Wat voor leerlingen zitten er in de groep?
- ◆ Hoe reageren de leerlingen op elkaar?
- ◆ Wat zijn de vaardigheden van de leerlingen op cognitief en sociaal gebied?
- ◆ Is er wisselend leiderschap?
- ◆ Zijn de regels en afspraken in de groep duidelijk?
- ◆ Hoe is de relatie tussen de groep en de leerkracht?
- ◆ Wat vraagt de groep van de leerkracht?
- ◆ Hoe is de werkhouding van de groep?
- ◆ Hoe gemotiveerd zijn de leerlingen?
- ◆ Zijn er bijzondere omstandigheden van buitenaf? (conflicten in de wijk)
- ◆ Zijn er er culturele verschillen?

2.4. School

- ◆ Hoe is de positie van de leerkracht in de groep?
- ◆ Is er ondersteuning in het team?
- ◆ Is het een nieuw probleem of bestaat het al jaren?
- ◆ Welke interventies zijn er al geweest?
- ◆ Krijg je als school de mogelijkheid om aan te pakken?
- ◆ Zijn er contacten met externe organisaties?
- ◆ Hoe is de relatie tussen school en ouders?

2.5. Ouders

- ◆ Is er onderling contact tussen de ouders?
- ◆ Is er bereidheid om over pesten te spreken.
- ◆ Willen zij zich er voor in zetten?

3. Plan van actie

Aan de hand van de gegevens uit de analyse dient een plan van actie gemaakt te worden. Van belang is dat er onderscheid gemaakt gaat worden tussen korte termijn en een lange termijnplanning. De planning op korte termijn moet gericht zijn op het stop zetten van de negatieve handelingen ten aanzien van het slachtoffer. De planning op lange termijn waarin gezorgd moet worden dat de sfeer in de groep en in de school verbetert, zodat pesten geen kans meer krijgt. Het plan van actie dient gebruikt te maken van de mogelijkheden van alle betrokkenen: De leerlingen, de leerkrachten, de ouders en de school. Het bespreken van het plan van actie met de betrokkenen is van belang zodat iedereen op de hoogte is van de inhoud van het actieplan. Tot slot is het aan te raden het plan schriftelijk vast te leggen en evaluatiemomenten in te bouwen waarin het plan van actie indien noodzakelijk bijgesteld kan worden.

Het opstellen.

Voor het opstellen van het actieplan dienen de volgende punten in acht te worden gehouden:

3.1. Slachtoffer.

Veiligheid bieden.

- ◆ Ouders worden ingeschakeld.
- ◆ Bekijken of er hulpverlening ingeschakeld moet worden.
- ◆ Bekijken hoe de plaats in de groep gehandhaafd dient te worden.

3.2. Pester(s)

- ◆ Veiligheid bieden.
- ◆ Ouders worden ingeschakeld.
- ◆ Bekijken of er hulpverlening ingeschakeld dient te worden.
- ◆ Kijken naar mogelijkheden om een ander gedrag aan te leren.
- ◆ Bij voortdurende zijn er consequenties, die uiteindelijk kunnen leiden tot schorsing, er is hiervoor op school een stappenplan dat deel uitmaakt van een contract voor ongeoorloofd gedrag. (zie bijlage en protocol schorsing en verwijdering van leerlingen)

3.3. Groep

- ◆ veiligheid bieden
- ◆ iedereen verantwoordelijk maken; het is een gezamenlijk probleem.
- ◆ Sfeer verbeteren door bijvoorbeeld.
  - Bespreken van het probleem
  - Bespreken wat er moet veranderen
  - Buitenschoolse activiteiten
  - Opstelling in de klas
  - Methode van werken
  - Sociale vaardigheidstraining voor allemaal

3.4. Leerkracht

- ◆ stelling nemen tegen pesten
- ◆ je positioneren
- ◆ hoe ziet de ondersteuning eruit (intern en extern)
- ◆ teamverantwoordelijkheid

3.5. Ouders

- ◆ Gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen.
- ◆ Een ouderavond organiseren.
- ◆ Ouders inzetten bij schoolactiviteiten.

4. Uitvoeren van het plan van actie

Bij het uitvoeren van het plan op de 5 sporen is het een goede zaak om gebruik te maken van de evaluatiemomenten. Verloopt het plan zoals het zou moeten verlopen? Zo kunnen de betrokkenen in

een vroeg stadium signaleren en het plan bijstellen wanneer nodig. Blijf de punten uit de analysering volgen.

5. Implementatie

Na de voorgaande stappen komt de laatste en gaat het erom dat de genomen maatregelen en gemaakte afspraken nagekomen dienen te worden. Dit zal bewaakt worden door te blijven evalueren. Een sociale controle zou een van de mogelijkheden kunnen zijn. Verder zal er in de school en in de verschillende groepen blijvend aandacht zijn voor preventief werken aan pesten. Hiervoor zijn verschillende methodes, maar ook verschillende manieren zoals het aan de kaak stellen van een dilemma.

6. Cyberpesten

Cyberpesten, op school of thuis wordt ten allen tijde aan de ouders van de pester(s) doorgegeven. Maatregelen worden in overleg genomen. Zie ook het Pestprotocol. Zie verder protocol richtlijnen gebruik digitale media (bijlage)

7. Preventieve handelingen van de school

- ◆ De school is een Vreedzame School volgens een methodische aanpak.
- ◆ Er wordt gewerkt met VISEON, een sociaal emotioneel volgsysteem
- ◆ Daar waar nodig wordt het instrument “sociogram” ingezet
- ◆ Er worden kindgesprekken gehouden
- ◆ Er wordt regelmatig een veiligheidsmeter ingevuld door leerlingen en leerkrachten
- ◆ Er wordt gehandeld naar het convenant “De Veilige Basisschool”
- ◆ Daar waar nodig is wordt het instrument ‘De Ringaanpak’ ingezet.

Adviezen aan de ouders van onze school

Ouders van gepeste kinderen:

- Houd de communicatie met uw kind open, blijf in gesprek met uw kind.
- Als pesten niet op school gebeurt, maar op straat, probeert u contact op te nemen met de ouders van de pester(s) om het probleem bespreekbaar te maken.
- Pesten op school kunt u het beste direct met de leerkracht bespreken.
- Door positieve stimulering en zgn. schouderklopjes kan het zelfrespect vergroot worden of weer terug komen.
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een sport of een andere uitdaging.
- Steun uw kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt.
- Weet wat je kinderen op de computer doen. Controleer de mobiele telefoons regelmatig.

Als je kind dan over privacy praat, is extra aandacht gewenst!

Ouders van pester(s):

- Neem het probleem van uw kind serieus.
- Raak niet in paniek: elk kind loopt kans pester(s) te worden.
- Probeer achter de mogelijke oorzaak te komen.
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.

- Besteed extra aandacht aan uw kind.
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een sport of een andere uitdaging.

Alle andere ouders:

- Neem de ouders van het gepeste kind serieus.
- Stimuleer uw kind om op een goede manier met andere kinderen om te gaan.
- Corrigeer uw kind bij ongewenst gedrag en benoem goed gedrag.
- Geef zelf het goede voorbeeld.
- Leer uw kind voor anderen op te komen.
- Leer uw kind voor zichzelf op te komen.

Tot slot

Alle kinderen moeten zich in hun basisschoolperiode veilig voelen, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Door regels en afspraken zichtbaar te maken kunnen kinderen en volwassenen, als er zich ongewenste situaties voordoen, elkaar aanspreken op deze regels en afspraken.

Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen stellen we alle kinderen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan!

Informatie

Internetsites:

- www.devreedzameschool.nl Visie, organisatie van de Vreedzame scholen in Nederland.
- www.kennisnet.nl De internetorganisatie voor het onderwijs met diverse informatie per doelgroep en thema.
- www.vredeseducatie.nl Ondersteuning bij werken aan vrede in de breedste zin van het woord.
- www.zinloosgeweld.nl De site van de landelijke Stichting Tegen Zinloos Geweld.
- www.pesttenet.nl Alles over pesten voor leerlingen, leerkrachten en ouders.
- www.pestweb.nl Informatie over pesten voor leerlingen, leerkrachten en ouders; ook mogelijkheid voor kinderen om te chatten.
- www.sjn.nl Site van de stichting Jeugdinformatie Nederland met informatie over pesten.
- www.kinderconsument.nl Informatie over cyberpesten.
- www.mijnleerlingonline.nl Deze website bespreekt onderwerpen van veiligheidskwesties tot digitaal pesten.
- www.netwijs.nl Een zoekmachine met meer dan 3000 links naar websites die gecontroleerd zijn op veiligheid.
- www.oudersonline.nl Een site voor ouders met vraagbak, artikelen en mogelijkheid om met andere ouders te chatten.
- <https://www.schoolengedrag.nl/> Een groepsdynamische aanpak voor groepen.